

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THỊ HƯƠNG

**NGHIÊN CỨU NHỮNG TÁC ĐỘNG
CỦA CỘNG ĐỒNG DÂN TỘC ĐẾN THẨM THỰC VẬT
Ở XÃ CÔN MINH HUYỆN NA RÌ, TỈNH BẮC KẠN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN – 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THỊ HƯƠNG

**NGHIÊN CỨU NHỮNG TÁC ĐỘNG
CỦA CỘNG ĐỒNG DÂN TỘC ĐẾN THẨM THỰC VẬT
Ở XÃ CÔN MINH HUYỆN NA RÌ, TỈNH BẮC KẠN**

Chuyên ngành: Sinh thái học

Mã số: 60.42.01.20

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Ma Thị Ngọc Mai

THÁI NGUYÊN – 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực. Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Tác giả

Hoàng Thị Hương

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài luận văn thạc sĩ, chuyên ngành Sinh thái học, khoa Sinh - KTNN Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự ủng hộ, giúp đỡ của các thầy cô giáo, các đồng nghiệp, bạn bè và gia đình!

Trước tiên tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đến TS. Ma Thị Ngọc Mai - Cô đã tận tình hướng dẫn, truyền đạt những kiến thức và kinh nghiệm quý báu để tôi có thể hoàn thành luận văn này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo khoa Sinh trường Đại học Sư phạm, khoa Sau Đại học - Đại học Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin trân trọng cảm ơn Đảng bộ, UBND, Ban Quản lý Khu bảo tồn thiên nhiên Kim Hỷ, Hạt Kiểm Lâm, phòng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, phòng Dân tộc, Phòng Thống kê huyện Na Rì, tỉnh Bắc Kạn; UBND xã Côn Minh, các hộ gia đình dân tộc đã tận tình giúp đỡ cung cấp thông tin trong suốt thời gian tôi nghiên cứu thực hiện đề tài.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới toàn thể gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong suốt thời gian qua!

Trong quá trình thực hiện luận văn do còn hạn chế về mặt thời gian, kinh phí cũng như trình độ chuyên môn nên không tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong nhận được những ý kiến quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học, cùng bạn bè, đồng nghiệp!

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Tác giả

Hoàng Thị Hương

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục các chữ viết tắt.....	iv
Danh mục các bảng.....	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu	2
3. Giới hạn nghiên cứu.....	2
4. Đóng góp của đề tài	2
Chương 1: TỔNG QUAN TÀI LIỆU	3
1.1. Những nghiên cứu về thảm thực vật trên thế giới và Việt Nam.....	3
1.1.1. Khái niệm về thảm thực vật.....	3
1.1.2. Những nghiên cứu về thảm thực vật trên thế giới	3
1.1.3. Những nghiên cứu về thảm thực vật Việt Nam	3
1.2. Lịch sử tác động của con người đến thảm thực vật và môi trường sinh thái.....	5
1.3. Nghiên cứu về diễn thế thảm thực vật	8
1.3.1. Trên thế giới.....	8
1.3.2. Ở Việt Nam.....	9
1.4. Xu hướng nghiên cứu về tác động của con người đến thảm thực vật, hệ sinh thái rừng.....	10
1.4.1. Trên thế giới.....	11
1.4.2. Ở Việt Nam.....	12
Chương 2: ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG, PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	14
2.1. Đối tượng nghiên cứu	14
2.2. Thời gian nghiên cứu	14
2.3. Phương pháp	14
2.3.1. Phương pháp luận	14
2.3.2. Phương pháp điều tra và thu mẫu.....	15

Chương 3: ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN VÀ KINH TẾ XÃ HỘI	17
3.1. Điều kiện tự nhiên.....	17
3.1.1. Vị trí địa lý.....	17
3.1.2. Địa hình, địa mạo.....	18
3.1.3. Khí hậu.....	18
3.1.4. Thủy văn.....	19
3.2. Dân số, dân tộc.....	19
3.3. Các nguồn tài nguyên.....	20
3.3.1. Tài nguyên đất.....	20
3.3.2. Tài nguyên nước.....	21
3.3.3. Tài nguyên rừng.....	21
3.3.4. Tài nguyên nhân văn.....	22
3.3.5. Thực trạng môi trường.....	22
3.4. Thực trạng phát triển kinh tế xã hội.....	23
3.5. Thực trạng phát triển cơ sở hạ tầng kỹ thuật, hạ tầng xã hội.....	24
3.5.1. Giao thông.....	24
3.5.2. Thủy lợi.....	24
3.5.3. Cơ sở Giáo dục - đào tạo.....	24
3.5.4. Cơ sở hạ tầng khác.....	24
3.6. Đánh giá chung những điều kiện thuận lợi và khó khăn.....	25
3.6.1. Thuận lợi.....	25
3.6.2. Khó khăn.....	25
Chương 4: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU	27
4.1. Hiện trạng tài nguyên rừng khu vực nghiên cứu.....	27
4.1.1. Hiện trạng sử dụng đất lâm nghiệp.....	27
4.1.2. Đặc điểm thảm thực vật tại khu vực nghiên cứu.....	28
4.1.3. Tài nguyên động vật.....	36
4.2. Vai trò của các thảm thực vật.....	38
4.2.1. Bảo tồn tính đa dạng sinh học.....	38
4.2.2. Bảo vệ môi trường đất và nguồn nước.....	38

4.2.3. Đảm bảo phát triển kinh tế xã hội.....	39
4.3. Tác động của con người đến thảm thực vật và hệ sinh thái rừng	40
4.3.1. Ảnh hưởng của sự gia tăng dân số đến diện tích rừng tự nhiên	40
4.3.2. Những hoạt động tiêu cực của con người có ảnh hưởng đến hệ sinh thái rừng	42
4.3.2. Những hoạt động tích cực.....	53
4.4. Ảnh hưởng của các tác động đến tính bền vững của Thảm thực vật.....	57
4.4.1. Sự suy giảm đa dạng sinh học và phẩm chất cây tái sinh.....	57
4.4.2. Phá huỷ cấu trúc hệ sinh thái rừng và các thảm thực vật	59
4.4.3. Sự suy giảm nguồn nước	62
4.4.5. Nâng cao độ che phủ của hệ sinh thái rừng	63
4.5. Đề xuất giải pháp phát triển bền vững.....	65
4.5.1. Quan điểm, mục tiêu khai thác và sử dụng thảm thực vật rừng	65
4.5.2. Các nhóm giải pháp cần được ưu tiên thực hiện	66
4.5.3. Các nhóm giải pháp tổng hợp	71
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	77
1. Kết luận.....	77
2. Kiến nghị.....	78
TÀI LIỆU THAM KHẢO	79

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

STT	Từ viết tắt	Ý nghĩa
1	BQLRĐD	Ban quản lý rừng đặc dụng
2	BQLRPH	Ban quản lý rừng phòng hộ
3	HST	Hệ sinh thái
4	KVNC	Khu vực nghiên cứu
5	LSNG	Lâm sản ngoài gỗ
6	TTV	Thảm thực vật
7	UBND	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 3.1. Số hộ, hộ nghèo, số khẩu và các dân tộc trên địa bàn xã Côn Minh.....	19
Bảng 4.1. Hiện trạng đất lâm nghiệp theo 3 loại rừng của xã Côn Minh.....	27
Bảng 4.2. Diện tích các kiểu thảm thực vật chính ở xã Côn Minh.....	32
Bảng 4.3. Thành phần loài thực vật rừng xã Côn Minh.....	33
Bảng 4.4. Mười họ thực vật có số loài lớn nhất.....	33
Bảng 4.5. Mười chi thực vật có số loài lớn nhất.....	34
Bảng 4.6. Tổng hợp các loài thực vật quý hiếm trong khu bảo tồn.....	35
Bảng 4.7. Tổng hợp tài nguyên động vật xã Côn Minh.....	37
Bảng 4.8. Độ dày và khối lượng thảm mục dưới tán rừng.....	39
Bảng 4.9. Kết quả sản xuất lâm nghiệp của các hộ nông dân.....	40
Bảng 4.10. Ảnh hưởng của sự gia tăng dân số đến diện tích rừng tự nhiên.....	40
Bảng 4.11. Số hộ có hoạt động canh tác nương rẫy chia theo thời gian.....	42
Bảng 4.12. Nguồn gốc của đất trồng Dong giềng trong 100 hộ điều tra.....	44
Bảng 4.13. Thống kê loại gia súc theo các phương thức chăn thả.....	45
Bảng 4.14. Số người khai thác gỗ chia theo thời gian.....	47
Bảng 4.15. Tình hình khai thác lâm sản ngoài gỗ trong các hộ điều tra.....	48
Bảng 4.16. Khối lượng (KL) măng được khai thác trong năm của các hộ điều tra ...	49
Bảng 4.17. Nguồn củi sử dụng của các hộ dân.....	50
Bảng 4.18. Thống kê số hộ có hoạt động săn bắt thú rừng chia theo thời gian.....	51
Bảng 4.19. Thống kê diện tích trồng rừng từ các dự án.....	54
Bảng 4.20. Số hộ gia đình áp dụng các phương thức khoanh nuôi phục hồi rừng.....	55
Bảng 4.21. Thống kê số vụ vi phạm liên quan đến tài nguyên rừng tại xã Côn Minh.....	56
Bảng 4.22. Đặc điểm cây tái sinh tại các điểm chăn thả gia súc.....	57
Bảng 4.23. Diễn biến một số loài thực vật qua các giai đoạn.....	58
Bảng 4.24. Diễn biến lưu lượng nước một số con suối tại KVNC.....	63
Bảng 4.25. So sánh hiệu quả các hình thức sử dụng củ Dong sau khi thu hoạch.....	66
Bảng 4.26. Một số mô hình sản xuất có thể áp dụng tại KVNC.....	74

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Rừng là nguồn tài nguyên quý giá của mỗi quốc gia. Rừng không những là tài nguyên có khả năng tự tái tạo và phục hồi mà rừng còn có chức năng sinh thái vô cùng quan trọng. Rừng là thành phần quan trọng của sinh quyển, là nguồn vật chất và tinh thần cơ bản thoả mãn nhu cầu của con người. Tất cả mọi đời sống xã hội, các quá trình hoạt động sản xuất kinh doanh của con người đều có liên quan đến rừng. Trên thực tế, giá trị của rừng không chỉ là cơ sở để phát triển kinh tế - xã hội mà còn giữ nhiều chức năng sinh thái quan trọng, tham gia vào quá trình điều hoà khí hậu, hạn chế tác hại của thiên nhiên lũ lụt, hạn hán, bảo vệ đất...

Hiện nay, nhu cầu sử dụng tài nguyên của con người ngày càng gia tăng, dẫn đến nhiều mâu thuẫn trong mối quan hệ giữa bảo tồn thiên nhiên và phát triển. Để giải quyết được mâu thuẫn này, song vẫn thoả mãn nhu cầu của con người một cách bền vững cần phải sử dụng nguồn tài nguyên một cách có hiệu quả, đặc biệt là tài nguyên rừng.

Việt Nam có khoảng 12.873.850 ha đất rừng, bao gồm rừng tự nhiên là 10.410.141 ha, rừng trồng là 2.463.709 ha. Hệ thực vật, động vật rừng còn đa dạng và phong phú về chủng loại. Tuy nhiên, hiện nay rừng Việt Nam đã và đang bị thu hẹp nhanh chóng do quá trình khai thác quá mức tài nguyên rừng cùng với phong tục tập quán lạc hậu của đồng bào dân tộc như: du canh du cư, đốt rừng làm nương rẫy và sự phát triển của ngành chăn nuôi đại gia súc đã làm cho diện tích rừng nước ta ngày càng bị thu hẹp. Theo số liệu thống kê năm 1943 độ che phủ rừng ở nước ta là 43%, đến năm 1993 chỉ còn 26%. Chính phủ đã ban hành nhiều chính sách khuyến khích các cộng đồng dân cư nhận đất, nhận rừng trồng, bảo vệ, khoanh nuôi và ban hành Luật bảo vệ và phát triển rừng, cùng nhiều văn bản nhằm hạn chế tình trạng mất rừng, đến năm 2001 độ che phủ của rừng tuy đã được nâng lên từ 33,2%, năm năm 2010 là 39,5%, nhưng vẫn chưa đảm bảo mức an toàn sinh thái cho sự phát triển bền vững của đất nước.

Côn Minh là xã miền núi vùng cao, nằm ở phía tây nam là xã cửa ngõ của huyện Na Rì, tỉnh Bắc Kạn và là một trong 3 xã nằm trong vùng lõi của khu bảo tồn